

ТЕКСТ ЯК ОСНОВНИЙ КОМПОНЕНТ ПРОФЕСІЙНОГО ЕКОНОМІЧНОГО ДИСКУРСУ (ЛІНГВОМЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ)

Л. С. Козловська, С. І. Терещенко

В статье рассмотрены основные проблемы языковой компетенции студентов на занятиях по украинскому языку профессиональной ориентации. Одним из видов заданий является комплексный анализ текста научного стиля по специальной стилистической программе, позволяющий сформировать индивидуальный языковой опыт эффективного общения в различных коммуникативных ситуациях.

Ключевые слова: текст, профессиональная коммуникация, стилиевой анализ текста, лингвометодика, дискурс

У статті розглянуті основні проблеми мовної компетенції студентів під час занять з української мови професійної орієнтації. Одним з видів завдань є комплексний аналіз тексту наукового стилю зі спеціальною стилістичною програмою, що дозволяє формувати індивідуальний мовний досвід ефективного спілкування у різних комунікативних ситуаціях.

Ключові слова: текст, професійна комунікація, стильовий аналіз тексту, лінгвометодика, дискурс

The article deals with the basic problems of communication skills of the students at the lessons of the Ukrainian professional oriented language. One of the tasks is the comprehensive analysis of a scientific text according to a specified stylistic program, which allows to formulate some individual linguistic experience of efficient communication in different communication situations.

Key words: text, professional communication, stylistic analysis of the text, linguistic methodology, discoursed

Поняття мови професійного спрямування (спілкування), мови як основного знаряддя комунікації є **актуальним** у сучасній концепції мовної освіти. Основним напрямком вивчення мови у вищих навчальних закладах стає комунікативно-практичний аспект, що безпосередньо реалізується у формуванні культури професійного мовлення майбутніх фахівців. Такий підхід дозволяє вийти із замкнутого кола проблем змісту дисципліни "Ділова українська мова", який фрагментарно і до деякої міри схоластичне реалізує комунікативні завдання в практичній сфері, тобто фактично зводиться до вироблення культури ділового мовлення на зразках найуживаніших документів.

Більшість дослідників розглядає комунікативний акт як творчий процес, під час якого за допомогою мови виділяються поняття, об'єкти, уявлення, які відповідним чином відображають об'єктивну дійсність, мовну картину світу. Сьогодні усе більше прихильників у таких курсів, як "Мова професійного спілкування", "Українська мова (за професійним спрямуванням)", "Професійно орієнтоване спілкування" [3; 4; 6; 7]. Вони повинні, як ніколи раніше, оперативно й адекватно реагувати на актуальні мовознавчі нововведення. Сьогодні наука про мову пройшла складний, але необхідний етап опису абстрактної мовної системи. На часі – функційне дослідження мови, неможливе без урахування комунікантів, активної ролі тих, хто говорить, у мовленнєвій діяльності. Отже, більшість науковців, викладачів-практиків визначають основним змістом мовних дисциплін із професійним спрямуванням формування високої мовної майстерності шляхом засвоєння мовних норм, що є загальнообов'язковими для всіх мовців, уміння доцільно і правильно їх використовувати залежно від мети і завдання висловлювання. Спираючись на знання про особливості функціонування стилів літературної мови, усвідомлення взаємозв'язків у мовній системі, студент повинен практично реалізовувати у стильовому плані думку відповідно до мети і ситуації спілкування, уміти швидко переходити з одного стильового різновиду на інший.

Формування мовної майстерності, що полягає в умінні відбирати з певних варіантів найточніший у семантичному, стилістичному відношенні, який відповідає комунікативним завданням мовця, передбачає альтернативний підхід до вибору мовних завдань як аудиторних, так і позааудиторних. Безпосереднім проявом думки є не власне система мови, а текст як форма її існування, продукт конкретного мовного акту, тому одним з оптимальних, на наш погляд, елементів систематичного вивчення української мови у вищому навчальному закладі є текст. Текст – об'єднана змістовим зв'язком послідовність мовних одиниць, основними ознаками якої є зв'язність і цілісність, єдність комунікативної мети. Цікаво, що деякі філософи вважають текст інструментом зміни людського „я", способом знайомства з самим собою у багатоманітному світі. З погляду лінгвістики, у тексті поєднуються мовні одиниці усіх рівнів, від фонетичного до синтаксичного, з метою вираження авторського завдання. На заняттях з української мови активізується увага студентів до функційного аспекту вияву особливостей (зокрема, у сфері професійної комунікації), пов'язаних із закономірностями взаємодії у тексті лексичних, морфологічних і синтаксичних засобів мови. Ще М. Ломоносов вирізняв у мові зміст, спосіб його передавання, мету, яку сьогодні визначають як комунікативний намір. Самостійні інформаційні повідомлення, які готують на кожне заняття, найчастіше відбивають уподобання студентів у галузі культури й мистецтва, рівень їхнього загальноосвітнього інтелектуального потенціалу. Культурологічний аспект викладання мови, безперечно, є важливим, проте

перш за все студент повинен вміти вільно творити українською мовою тексти фахового характеру, які поєднують у собі елементи писемної форми наукового й офіційно-ділового стилів літературної мови. Мова ділового (наукового) спілкування є багатокомпонентним засобом комунікації, інтегруючи лінгвокомунікативний, національно-культурний, психологічний, гендерний компоненти.

Методика роботи з різножанровими навчально-науковими текстами складається з кількох етапів:

1) ознайомлення студентів з особливостями наукового стилю: засвоєння його основних ознак, характеристика мовних особливостей лексичного та граматичного матеріалу, формування уявлення про текст як завершену змістову єдність;

2) реалізація на практиці знань, здобутих студентами на I етапі;

3) самостійне створення наукових (ділових) текстів. У зв'язку з цим на заняттях з української мови в КНЕУ пропонуються такі види роботи:

- опрацювання теоретичного матеріалу, що пов'язується з ключовими поняттями "літературна мова", "мовна норма", "нормативність", "функційний стиль", які є основою таких складових навчальної мети курсу, як "мовна правильність", "мовна майстерність", "мовна свідомість";

- самостійне повторення (опрацювання) відомостей про сучасні мовні норми за словниками, довідниками, посібниками. Перевірка самостійно набутих (повторених) знань за допомогою тестового тренінгу забезпечує нормативне оформлення різностильових текстів і значно скорочує витрати аудиторного часу на повторення відомого шкільного матеріалу;

- основний вид роботи на I етапі являє собою формування уміння точно і чітко оформляти свою думку, тобто відшліфовування мовної майстерності. З цією метою використовуються різні тренувальні вправи на доречне слововживання у текстах, переклади текстів з однієї мови на іншу, вправи на виявлення порушення лексичних, граматичних, стилістичних норм; вправи на редагування та ін.

Одним з ефективних, на наш погляд, видів роботи є комплексний аналіз фахового тексту за орієнтовною стилістичною програмою:

1. Визначення стильової приналежності тексту.

2. Основна ідея тексту.

3. Лексичні засоби: а) з'ясування значення незнайомих слів; б) характеристика лексичного складу тексту з погляду вживання (книжна, розмовна, нейтральна, стилістично забарвлена лексика); в) доцільність використання синонімів, омонімів, паронімів, антонімів; г) характеристика термінів;

4. Морфологічні засоби: а) характеристика певних граматичних форм у зв'язку із типом мовлення, жанром, стилем, темою тексту; б) характеристика морфологічних засобів з погляду нормативності вживання у тексті.

5. Синтаксичні засоби: стилістичні функції простих і складних речень у тексті. Такий текст повинен виконувати перш за все навчальну функцію: включати в себе той лексичний і граматичний матеріал, який відпрацьовують саме на конкретному етапі навчання, бути цікавим за змістом (для реалізації принципів зацікавленості і мотивації у навчанні), -сюжетним (можливість переказування – один із найважливіших засобів, що дозволяють запам'ятати як окремі слова, так і стандартні мовленнєві блоки).

Виконуючи запропонований аналіз, студент творить власний текст, що сприяє виробленню й закріпленню навичок логічної побудови мікротекстів, вмінню встановлювати логіко-змістові зв'язки між комунікативною метою висловлювання і мовними засобами її досягнення (на рівні лексичному, морфологічному, синтаксичному). Студент вчиться спостерігати за функціонуванням термінів і терміносполук економічної галузі знання у тексті наукового стилю, робити висновки про доцільність/недоцільність такого функціонування, адже від цього великою мірою залежить досягнення взаєморозуміння між комунікантами, вчиться продумувати власні комунікативні дії й мотивувати мовний вибір вже на рівні усної професійної комунікації. Текст – це і засіб, і результат такої комунікації, оскільки саме у дискурсі (процесі) виявляються міжособистісні зв'язки.

На III-му етапі повністю реалізуються такі завдання:

1) творчо інтерпретувати інформацію про світ;

2) виробити індивідуальний досвід текстової діяльності, що виявляється у вільному оперуванні засобами писемної форми мови при підготовці плану, тез, конспекту, реферату, повідомлення, доповіді з визначеної проблеми фахової комунікації і засобами усної форми мови при підготовці до бесіди, ділової розмови та ін.

Висновки. Отже, сучасна лінгвометодична концепція навчання студентів мови спеціальності повинна базуватись на таких положеннях:

- навчально-наукова і навчально-професійна діяльність студентів вимагає формування і розвитку усіх видів мовленнєвої діяльності;

- науковий стиль і усна наукова мова як функційно-стилістична підсистема мови вимагають оволодіння необхідними мовними засобами;

- досягнення необхідного рівня предметної компетенції вимагає засвоєння визначеного мінімуму інформації, пов'язаної з конкретною спеціальністю;

- основною складовою процесу навчання професійно орієнтованої мови є спеціальні навчальні тексти;

- текст і комунікація є одними з найбільш активних сторін діяльності соціуму, його існування і розвитку, зокрема у професійній сфері.

Література:

1. Артикуца Н. Мова права і юридична термінологія. – К., 2002.
2. Бабич Н. Основи культури мовлення. – Львів, 1990.
3. Коломієць С. Навчання спеціалістів професійно орієнтованого спілкування: Дис. канд. пед. наук. – К., 1994.
4. Кретова О. Проблема професійного мовлення соціального працівника у контексті його професіоналізму // Актуальні проблеми професійної підготовки фахівців соціальної роботи в Україні і за рубежом / Матеріали Міжнар. наук.-практ. конференції. – Ужгород, 2003.
5. Мацько Л.І., Сидоренко О.М., Мацько О.М. Стилїстика української мови. – К.: Вища шк., 2003.
6. Онуфрієнко Г. Мова юридичного фаху в науково-дослідній діяльності: Програма спец. курсу для слухачів магістратури /ЗЮІМВС України. – Запоріжжя, 2002.
7. Рукас Т. Формування культури ділового мовлення в майбутніх інженерів: Дис. канд. пед. наук. – К., 1999.